

5. EUROPÆERNES MENNESKEOPFATTELSE

Hvis det var svært for europæerne at forlige sig med eksistensen af en ny verdensdel, var det ikke mindre svært for europæerne at finde ud af, hvordan de skulle forholde sig til de mennesker, der levede i denne verdensdel. Før de store opdagelser herskede der både religiøse og eventyrlige forestillinger om, hvilke mennesker der fandtes uden for Europa.

De religiøse forestillinger stammede fra legenden om Noa i 1. Mosebog kapitel 9 og 10 i Biblen:

15

Noas sønner, der gik ud af arken, var Sem, Kam og Jafet; Kam blev far til Kana'an. De tre var Noas sønner, og fra dem nedstammer hele Jordens befolkning. Agerdyrkeren Noa var den første, der plantede en vingård. Da han drak af vinen, blev han beruset og blottede sig inde i sit telt. Kana'ans far Kam så sin far nøgen og fortalte det til sine to brødre uden for. Sem og Jafet tog så en kappe over deres skuldre, gik baglæns ind og tildækkede deres nøgne far. De vendte ansigtet bort og så ikke deres far nøgen. Da Noa vågnede af sin rus og blev klar over, hvad hans yngste søn havde gjort mod ham, sagde han:

'Forbandet være Kana'an!
Den usleste træl skal han være for sine brødre.'

Og han sagde:

'Lovet være Herren,
Sems Gud!
Kana'an skal være deres træl.
Måtte Gud skaffe Jafet plads,
så han kan bo i Sems telte.
Kana'an skal være deres træl.'

SPØRGSMÅL:

1. Giv din egen udlægning af teksten.
2. I følge kapitel 10 i 1. Mosebog drog de tre sønner til hver sin del af verden, som ifølge de middelalderlige forestillinger bestod af Europa, Asien og Afrika. Prøv at give et bud på, hvor henholdsvis Kam, Sem og Jafet drog hen.

Kristendommen

8

Allan Poulsen

Hvad er kristendom?

Ordet kristendom er dannet af *Kristus*. Kernen i kristendommen er nemlig troen på, at *Jesus Kristus* er Guds søn og verdens frelser. Jesus er en historisk person, som levede i Palæstina i perioden ca. 1-30 e.Kr., men han anses af kristne også for at være guddommelig.

Kristendommen gør krav på at være en universel religion, altså en religion som har gyldighed overalt og for alle. Den er klart dominerende i Europa og i Nord- og Sydamerika, men har i øvrigt bredt sig til alle dele af verden, og den breder sig stadig. Ca. 33% af verdens befolkning er kristne; i Danmark ca. 85%.

Den kristne tro er baseret på Bibelen, en skriftsamling, som er blevet til i perioden ca. 650 f.Kr.-100 e.Kr.

En almindelig anerkendt sammenfatning af den kristne tro findes i en formulering, som kaldes *den apostolske trosbekendelse*. Den rummer tre hovedpunkter, som normalt omtales som "de tre trosartikler". Trosbekendelsens indhold kan kort sammenfattes sådan her:

1. Der findes én gud, som har skabt alt. 2. Den historiske person Jesus af Nazaret var på én gang et menneske og Guds søn. Han blev henrettet ved korsfæstelse, men opstod fra de døde og fór senere til himmels. 3. Efter at Jesus har forladt jorden, er Gud stadig til stede i skikkelse af *Helligånden*, som konkret virker igennem de troendes fællesskab: kirken. Alle mennesker tilbydes syndernes forladelse og evigt liv.

Disse trosartikler kræver naturligvis tolkning, og de bliver tolket på mange måder. Men med ganske få undtagelser er alle kristne trosretninger enige om, at de udgør en god sammenfatning af den kristne tro.

Kristendommen er historisk nært beslægtet med både jødedommen og islam. Kristne, jøder og muslimer er enige om troen på én gud, som er verdens skaber. Derimod er troen på, at Jesus af Nazaret er Guds søn og verdens frelser, unik for kristendommen.

BAGGRUND OG HISTORIE

Det gamle Israel og jødedommen

Kristendommen er historisk set en udløber af jødedommen; både Jesus og de første kristne var jøder. Vi begynder derfor med en introduktion til oldtidens jødedom.

Jødedommen er i sin oprindelse en national religion for indbyggerne i Israel. I det følgende gengives hovedtrækkene af det jødiske folks historie i oldtiden, sådan som den er beskrevet i den del af Bibelen, som i kristen sprogbrug betegnes *Det Gamle Testamente*. Det er omdiskuteret, om fremstillingen i Det Gamle Testamente rummer en historisk kerne, eller om den er ren og skær religiøs fiktion. Det afgørende er imidlertid, at den er udtryk for det jødiske folks selvforståelse.

Betegnelser for det jødiske folk

Det folk, hvis historie beskrives i Det Gamle Testamente, kan betegnes med forskellige ord:

- *israelitter*, når der fokuseres på deres land, Israel
- *hebræere*, når der fokuseres på deres sprog
- *jøder*, når der fokuseres på deres religion.

Betegnelsen *jøder* er mest dækkende i de fleste religionsfaglige sammenhænge. I denne fremstilling bruges den også om folket i den ældste tid, selv om ordet faktisk først dannes senere.

Indbyggerne i det moderne Israel (efter 1948) betegnes *israelere*.

De første kapitler i Det Gamle Testamente indeholder de kendte beretninger om *skabelsen*, *syndefaldet*, *Kain og Abel*, *syndfloden* (*Noas ark*) og *Babelstårnet*. Der er tydeligt tale om det, som i religionsfaget kaldes myter. Det er tekster, som blandt andet giver forklaringer på nogle grundlæggende forhold i tilværelsen, og som ikke kan placeres i historisk tid.

Den egentlige beretning om jødernes historie begynder i 1. Mosebogs kapitel 12 med en person ved navn Abraham, som på befaling af Gud slår sig ned i Kana'ans Land. Gud slutter en pagt med Abraham. En pagt er en gensidig aftale: Abraham lover at lade alle mænd i sin slægt omskære; Gud lover til gengæld at gøre hans efterkommere til sit særligt udvalgte folk og at sikre dets vækst og succes. Forestillingen om, at der foreligger en pagt mellem Gud og folket, er afgørende for jødisk selvforståelse, og den videreføres senere i kristendommen på en ny og omtolket måde.

Abraham, hans søn *Isak* og hans sønnesøn *Jakob* er det jødiske folks patriarker (stamfædre).

Under dramatiske omstændigheder udvandrer Jakob og hans tolv sønner (stamfædre for Israels tolv stammer) et par generationer senere til Ægypten. Deres efterkommere lever der i adskillige generationer, men bliver i stigende grad opfattet som et upopulært fremmedelement af den ægyptiske befolkning.

Gud udvælger nu *Moses* som den leder, der skal føre folket ud af Ægypten. Det sker efter en række dramatiske begivenheder: Gud sender 'de ti plager' og rydder til sidst en vej direkte gennem Det Røde Hav, så israelitterne kan forlade Ægypten. Udfrielsen fra Ægypten bliver en vigtig del af den jødiske "grundfortælling". Den fejres hvert år i den jødiske påske.

I 40 år vandrer israelitterne rundt i Sinais ørken. Her indgås der på ny en pagt mellem Gud og folket. Denne gang bliver folkets forpligtelse at overholde de ti bud, som overrækkes til Moses på Sinais bjerg. De ti bud forbliver jødernes religiøse 'grundlov', som straks suppleres med en række detaljerede lovbud (613 i alt, ifølge den traditionelle optælling).

Med Guds hjælp erobrer israelitterne derefter Kana'ans Land. I løbet af et par århundreder får de samlet landet og etableret et kongedømme, formentlig omkring år 1000 f.Kr. De tre første i kongerækken er *Saul*, *David* og *Salomo*. Kong David bliver stående i israelitisk-jødisk bevidsthed som den største af alle konger, en person, som står Gud nær. Hans efterfølger Salomo får varig betydning ved at være den, der flytter den jødiske gudsyndkelses centrum til Jerusalem, hvor han bygger et stort og prægtigt tempel.

Betegnelser for landet

Jødernes land hedder oprindeligt *Kana'ans Land*.

Da jøderne har erobret det efter udfrielsen fra Ægypten, får det navnet *Israel*.

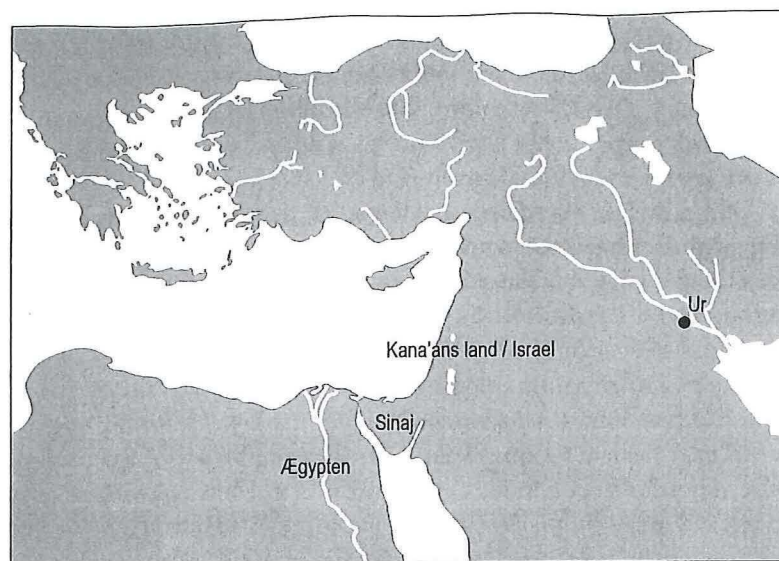
På Jesu tid bruger man gerne den romerske betegnelse for området: *Palæstina*.

Efter at romerne havde nedkæmpet et stort jødisk oprør, blev den jødiske nation fuldstændig opløst i 135 e.Kr.

I 1948 oprettedes den nye nation *Israel* efter vedtagelse i FN.

I de følgende århundreder gennemlever det jødiske folk en meget omskiftelig historie, som er præget af, at der er tale om en lille nation, som bliver genstand for mange overgreb fra skiftende stormagters side. Det får stor betydning for jødedommens udvikling, at babylonerkongen Nebukadnesar i 587 f.Kr. plyndrer Jerusalem, ødelægger templet og deporterer folket – eller i hvert fald en stor del af dets præster og ledere – til Babylon. Deres ophold i Babylon, som normalt omtales som *eksilet* eller *det babyloniske fangenskab*, varer indtil 539 f.Kr. Da vender

Ifølge Det Gamle Testamente kommer jødefolkets stamfader Abraham fra byen Ur, hvorfra han drager til Kana'ans Land, hvor han slår sig ned. Her lever hans søn Isak og hans sønnesøn Jakob, men Jakob udvander til Ægypten. Efter adskillige generationers ophold i Ægypten, drager folket tilbage og erobrer Kana'an, som de giver navnet Israel.

de bortførte tilbage, og en genopbyggelse af templet påbegyndes. Det fremgår af de præcise årstal, at vi nu har ret sikker historisk viden om begivenhederne.

I tiden omkring vor tidsregnings begyndelse er Israel en del af Romerriget og under besættelse af romerske tropper. Kernen i den jødiske religion består nu af to hovedelementer. Det første er kulten i templet i Jerusalem. Det er afgørende, at der er ét tempel på ét bestemt sted, som i en vis forstand opfattes som Guds bolig. Her opretholdes der et stort præsteskab, og der gennemføres dagligt ofringer og rituelle bønner. Ved de jødiske højtider valfarter i tusindvis af jøder til templet for at ofre og bede. Templet i Jerusalem har en betydning, som kan sammenlignes med den betydning, Kaba'en i Mekka mange århundreder senere får i islam.

Det andet hovedelement i jødedommen er overholdelsen af den religiøse lov. De velkendte ti bud er som nævnt kun 'grundloven', hertil kommer et stort antal detaljerede regler for jøders levevis. De lærde, som er eksperter i dette lovstof, kaldes skriftkloge. En vigtig religionspolitisk retning blandt de skriftkloge var farisæerne, som lagde stor vægt på at fortolke loven, så den kunne anvendes på datidens moderne liv. Det indgik jo i pagten med Gud, at de skulle overholde loven omhyggeligt, for at det skulle gå folket godt.

Foruden disse to hovedelementer i den jødiske religion skal nævnes en bestemt forestilling, som kommer til at få afgørende betydning for kristendommens opståen; det er forventningen om, at Gud vil komme folket til hjælp ved at sende en frelser: *messias*. Ordet betyder ordret 'den salvede' og hentyder til den rituelle overhældelse med olie, man

foretog ved indsættelse af konger. Forventningen om messias blev sat i forbindelse med den legendariske kong David, og den almindelige opfattelse var, at man kunne vente sig en ny stærk kongeskikkelse, en ny David, eventuelt med overnaturlig kraft.

Jesus af Nazaret anses af kristendommens grundlæggere for at være denne messias, mens jøderne som helhed afviser, at det kan være tilfældet; Jesus levede jo på ingen måde op til forventningerne om en stærk konge. Det er her, vandene skilles mellem jødedom og kristendom.

Bibelen

Bibelen er kristendommens hellige skrift (kanon). Den består af to dele: Det Gamle Testamente (GT) og Det Nye Testamente (NT). Ordet 'testamente' betyder i denne sammenhæng 'pagt'.

Det Gamle Testamente består af 39 mindre skrifter, som er nedskrevet i perioden ca. 600-150 f.Kr. Det er skrevet på hebraisk. Hovedtemaet er det jødiske folks forhold til Gud. GT er også jødedommens hellige skrift.

Det Nye Testamente består af 27 mindre skrifter, som er skrevet i perioden ca. 50-100 e.Kr. Heri indgår bl.a. de fire 'evangelier' om Jesu liv, og en række breve af Paulus. Hovedtemaet er Jesu Kristi liv, lidelse og død, og den nye 'pagt', som dermed er oprettet mellem Gud og mennesker.

Jesus af Nazaret – Jesus Kristus

Jesus af Nazaret er en historisk person, som lever i Palæstina i perioden ca. 1-30 e.Kr. Hans eksistens bekræftes af romerske kilder fra 1. og 2. århundrede, men al vores viden om hans liv og forkyndelse har vi fra de kristne skrifter i Det Nye Testamente. Der er altså ikke nogen tvivl om, at Jesus har levet, men det kan ikke lade sig gøre at rekonstruere hans liv på en bare tilnærmelsesvis objektiv måde. Ud fra en religionsfaglig synsvinkel er det imidlertid også de første kristnes forståelse af Jesu betydning, der er interessant, da det er den, der bliver grundlaget for den nye religion kristendommen.

Om navnet Jesus Kristus

Jesus er et personnavn. På dansk bruger man traditionelt ejefaldsformen *Jesu* efter ordets bøjning på latin. Nu om dage kan man dog også møde almindeligt ejefald: *Jesus*. Man bruger ofte betegnelsen *Jesus af Nazaret*, når man taler om den historiske person.

Kristus er den fordanskede form (via latin) af det græske ord *Christos*, som er en oversættelse af det hebraiske ord *messias*: en salvet. Ejefaldsformen er *Kristi*, men i moderne dansk kan man møde formen *Kristus*. Når man bruger betegnelsen *Jesus Kristus*, refererer man altså normalt til Jesus, som han forstås i kristendommen: som både menneske og frelser.